

Offentlig kontroll av transport av animaliska biprodukter och framställda produkter samt hantering vid plats för omlastning

Innehåll

Offentlig kontroll av transport av animaliska biprodukter och framställda produkter samt hantering vid plats för omlastning	1
1 Inledning	3
2 Grundläggande lagstiftning	3
3 Krav på registrering.....	4
4 Krav på fordon och behållare	4
4.1 Märkning.....	5
5 Byte av transportmedel	5
5.1 Lastbytesplats.....	5
5.2 Omlastningsplats.....	6
5.3 Anläggning för mellanhantering och lagring	7
6 Handelsdokument och hälsointyg	7
7 Utbildning av personal	7
8 Ansökan om godkännande av plats för omlastning	8
9 Risker inom kontrollområdet	8
10 Avgränsning	9

1 Inledning

Följande dokument är en bilaga till kontrollvägledningen ”Vägledning för myndigheternas offentliga kontroll inom området animaliska biprodukter” med diarienummer 6.7.17-16499/2024. Bilagan riktar sig till länsstyrelsernas kontroll av området insamling, omlastning och transport av animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är matavfall.

2 Grundläggande lagstiftning

Hur animaliska biprodukter och framställda produkter ska omhändertas och transporteras anges i förordning (EG) nr 1069/2009¹ och förordning (EU) nr 142/2011².

Enligt 3 kap. 1 § andra stycket Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (saknr M 40) ansvarar länsstyrelserna för kontrollen i enlighet med förordningen ovan avseende insamling, omlastning och transport av sådana animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är matavfall.

De hygienkrav som gäller insamling och transport av animaliska biprodukter anges i artikel 21 i förordning (EG) nr 1069/2009 och i bilaga VI och VIII i förordning (EG) nr 142/2011. Notera att det finns några särskilda regler för transporten som ligger i bilaga VI kapitel III punkt 4 i förordning (EU) nr 142/2011 istället för i bilaga VIII i samma förordning. Förordningarna kompletteras av Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur (saknr K 14).

I 2 kap. 3 § (SJVFS 2006:84) anges vilka krav som ställs på registrering av transportörer.

Av 2 kap. 4 och 4 a §§ i ovan nämnda föreskrifter framgår vad som krävs för godkännande av plats där omlastning sker.

¹ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 av den 21 oktober 2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om upphävande av förordning (EG) nr 1774/2002 (förordning om animaliska biprodukter).

² Kommissionens förordning (EU) nr 142/2011 av den 25 februari 2011 om genomförande av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda att användas som livsmedel och om genomförande av rådets direktiv 97/78/EG vad gäller vissa prover och produkter som enligt det direktivet är undantagna från veterinärkontroller vid gränsen.

3 Krav på registrering

I princip alla fysiska eller juridiska personer som har faktisk kontroll över en animalisk biprodukt eller en därav framställd produkt är per definition ”driftansvariga” och ska vara registrerade hos Jordbruksverket. För verksamheter där abp uppstår finns det vissa undantag från kravet på registrering. Det rör sig om livsmedelsanläggningar, jordbruksföretag och andra anläggningar där djur hålls, föds upp eller sköts. Utöver detta finns det några ytterligare undantag som återfinns i 2 kap. 1 b § SJVFS 2006:84.

Transportörer som yrkesmässigt transporterar animaliska biprodukter och därav framställda produkter (t.ex. organiska gödningsmedel) ska vara registrerade hos Jordbruksverket. Undantag finns för de som hanterar och distribuerar organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel i konsumentförpackningar på maximalt 50 kg för användning utanför foder och livsmedelskedjan. Dessutom är de som använder framställda produkter av kategori 3 i undervisnings- och forskningssyfte eller för utställningsändamål eller konstnärlig verksamhet undantagna. Även de som för undervisning använder blod eller biprodukter från slakt som varit livsmedel undantas.

Om länsstyrelsen får kännedom om transportörer som inte är registrerade bör dessa uppmanas att sända in en anmälan om registrering till Jordbruksverket.

Registreringskravet återfinns i artikel 23 i förordning (EG) nr 1069/2009 och i 2 kap 3 § SJVFS 2006:84. Mer information och blankett återfinns på [Transportera animaliska biprodukter och därav framställda produkter](#). Registreringen är i dagsläget kostnadsfri.

Om tillstånd för transport inkluderas i ett beslut Jordbruksverket tar skickas kopia för kännedom till länsstyrelsen på bestämmelseorten.

4 Krav på fordon och behållare

De krav som ställs på fordon och behållare liksom på märkning av dessa anges i bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011.

Transportfordon som hämtar döda djur ute på gårdar och som besöker flera gårdar under samma tur bör ha utrustning för avspolning och desinfektion så att sanering kan utföras direkt på lastplatsen av hjulen, samt av behållare, fordon eller utrustning som kontaminerats med blod eller annat spill eller kommit i direkt kontakt med djurkroppar.

Mindre transportfordon som används uteslutande för hämtning av djurkadaver från enstaka gårdar kan inte avkrävas utrustning för avspolning och desinfektion. Dessa bilar bör dock endast besöka en gård före avlastning och ska rengöras efter avlastning. Länsstyrelsen måste i sin kontroll avgöra vad som är lämpligt.

4.1 Märkning

Samtliga animaliska biprodukter och framställda produkter som ligger inom länsstyrelsens kontrollansvar ska under transport vara märkta och åtföljas av ett handelsdokument (när det gäller import normalt sett av ett hälsointyg) i enlighet med de krav som anges i artikel 21 i förordning (EG) nr 1069/2009 och vidare bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011. Ansvaret för att detta sköts ligger på avsändaren, men ett visst ansvar ligger även på transportören, t.ex. i de fall en märkning ramlar bort under transporten eller ett handelsdokument tappas bort.

Genom kraven lagstiftningen ställer på märkning bör det, t.ex. i händelse av trafikolycka, vara förhållandevis lätt att ta reda på vilken eventuell risk lasten kan komma att utgöra, och den efterföljande hanteringen kommer då att bero på typ av produkt och riskkategori.

De bestämmelser rörande insamling, transport och märkning av animaliska biprodukter som framgår av ovan nämnda artikel och bilaga gäller inte för obearbetad naturgödsel som transporteras mellan två platser inom samma jordbruksföretag eller mellan jordbruksföretag och slutanvändare som är etablerade inom Sverige. Om naturgödseln istället ska transporteras exempelvis till en biogas- eller komposteringsanläggning krävs inte heller handelsdokument om gården som levererar gödseln dokumenterar enligt de krav som framgår av Jordbruksverkets föreskrifter om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring (SJVFS 2004:62). Undantag från kravet på märkning finns också för de som transporterar gödseln med motorredskap klass II. Allt detta framgår av 2 kap. 9 och 9 a §§ SJVFS 2006:84.

5 Byte av transportmedel

Byte av transportmedel i samband med transport av animaliska biprodukter till slutlig mottagare bör ske på någon av följande typer av platser:

- lastbytesplats
- omlastningsplats
- anläggning för mellanhantering eller lagring

Lastbytesplats och omlastningsplats ses som en del av transporten och nämns inte i EU-lagstiftningen.

5.1 Lastbytesplats

Detta är en plats där två transportfordon möter varandra och byter last under direkt överinseende av minst en av chaufförerna så att lasten aldrig lämnas obevakad. Den last som byter fordon utgörs antingen av helt utbytbara lastflak eller av behållare som är individuellt helt täckta.

På lastbytesplats ställs inga ytterligare krav än de som gäller vid transport på väg. Länsstyrelsen ska alltså inte formellt godkänna dessa platser. Handelsdokumentet måste dock åtfölja behållaren till slutmottagaren och den transportör som tar över lasten ska ha kopia på dokumentet.

5.2 Omlastningsplats

Med omlastningsplats avses i första hand en plats där slutna behållare med innehåll ställs av för mellanlagring i avvaktan på att nästa fordon transporterar dessa vidare till en för ändamålet godkänd eller registrerad mottagande anläggning. Av 2 kap 4 § SJVFS 2006:84 framgår att länsstyrelsen godkänner dessa omlastningsplatser efter inbesiktning. Vidare ska omlastningen enligt 2 kap 4 a § i samma föreskrifter ”ske på en yta som är möjlig att rengöra och desinficera och det ska finnas möjlighet att på ett från smittskyddssynpunkt säkert sätt omhänderta spolvatten”. Länsstyrelsen kan också ställa ytterligare krav på platsen och verksamheten.

De krav som ställs bör avgöras från fall till fall, men ingen påfyllning av behållare får göras som innebär att det krävs ett godkännande för mellanhanteringsanläggning (se nedan).

Jordbruksverket rekommenderar att följande beaktas i samband med att krav ställs på omlastning av behållare med animaliska biprodukter:

1. Platsen bör vara avskild och ska i övrigt vara lämpad för ändamålet. Den kan t.ex. ligga på eller i anslutning till en anläggning för kommunal sophantering. Den bör inte förläggas inom eller i omedelbar närhet av slakteriområde, livsmedelsindustri eller djurhållning.
2. Åtkomst för obehöriga av innehållet i behållare bör förhindras genom någon av följande åtgärder:
 - a. Omlastningsplatsen är inhägnad med ordentligt staket och låsbara grindar även om anläggningen i övrigt (soptipp eller liknande) är inhägnad, och grindarna är alltid låsta utom i samband med lastning och lossning.
 - b. Enbart växlingsflak med låsbart skåp i vilket behållare med innehåll förvaras inlåsta används.
 - c. Enbart stora behållare vilka försetts med lock som är konstruerade så att de inte kan lyftas bort av obehöriga används.
3. Omlastningsplatsen bör bestå av en hårdgjord yta eftersom eventuellt spill på genomsläpplig yta kan innebära risk för grundvatten och kräva bortskaffande av grus och jord.
4. Det bör finnas möjlighet att omhänderta spolvatten på ett från smittskyddssynpunkt säkert sätt. Spolvatten kan samlas upp genom avlopp i marken eller genom någon teknisk konstruktion som möjliggör uppsamling varefter anslutning sker till en soptipps lakvattenhantering, kommunalt avlopp,

markbädd eller vidare transport för bearbetning på annan plats. (Om berörd kommunal myndighet bedömer det tillräckligt kan även infiltrationsanläggning godkännas.)

5. Behållare som lagras på omlastningsplats i avvaktan på vidare transport bör vara täckta med lock av plåt eller annat liknande material som skyddar mot fåglar och andra skadegörare alternativt placerade i utbytbar lastflak av skåpmodell.

Om tvätt och desinfektion kan utföras med den utrustning som finns på transportfordonet är krav på stationär spolutrustning inte nödvändigt.

5.3 Anläggning för mellanhantering och lagring

Jordbruksverket bedriver kontroll vid anläggningar som hanterar animaliska biprodukter efter att de samlats in, genom verksamhet såsom sortering, styckning, kylning, frysning, saltning, borttagning av hudar och skinn eller av specificerat riskmaterial, eller som enbart lagrar animaliska biprodukter innan de transporteras vidare till slutdestinationen. Anläggningarna ska godkännas av Jordbruksverket i enlighet med artikel 24 i förordning (EG) nr 1069/2009. På en anläggning av detta slag ställs bland annat krav på lämpliga lokaler för verksamheten.

6 Handelsdokument och hälsointyg

Handelsdokument ska åtfölja de animaliska biprodukterna under hela transporten från avsändare till slutdestination. Kraven anges i artikel 21 i förordning (EG) nr 1069/2009 och vidare bilaga VIII i förordning (EU) nr 142/2011. Jordbruksverket har tagit fram ett antal dokument i blankettform för olika typer av verksamheter. Jordbruksverket har också särskilt beslutat om alternativa dokument i digital form för en del företag. Det gäller bland annat det system som Konkex och Svensk Lantbrukstjänst använder. I dessa fall ska erforderliga uppgifter kunna visas av avsändare, transportör och mottagare digitalt eller via utskrift.

Mer information om handelsdokument återfinns här.

<https://jordbruksverket.se/djur/foder-och-produkter-fran-djur/produkter-fran-djur/hantera-handelsdokument-och-fora-register>

När det gäller produkter från tredje land krävs det vanligen att dessa åtföljs av ett hälsointyg istället för ett handelsdokument.

7 Utbildning av personal

Personal som arbetar med hantering av animaliska biprodukter måste ha grundläggande kunskap om smittskydd både vad avser risken för spridning av smittämnen och smittrisen för egen del.

8 Ansökan om godkännande av plats för omlastning

Det är den som är driftsansvarig, d.v.s. huvudansvarig för transporten, som ska lämna in den ansökan till länsstyrelsen som avses i 2 kap 4 § SJVFS 2006:84.

Förutom godkännande från länsstyrelsen kan det även krävas miljötillstånd för att verksamheten ska kunna bedrivas, vilket den sökande bör upplysas om i samband med ansökan.

9 Risker inom kontrollområdet

Särskilt fokus bör läggas på sådant material som är, eller riskerar att vara, smittförande. Här åsyftas framför allt de transporter inklusive omlastningar som bedrivs av verksamheter som samlar in döda djur från lantbruk och animaliska biprodukter från slakterier. Om verksamheten inte bedrivs på ett korrekt sätt finns risk för spridning av smittsamma djursjukdomar. Ofta vet man inte varför ett djur dött, och det kanske är först i efterhand det framkommer att man genom transporten har utsatt omgivningen för risker.

Några företag har verksamheter i flera län, varför samarbete med andra länsstyrelser kan vara nödvändigt. Ibland körs bilar genom flera län på väg mot slutmålet. Det är viktigt att berörda länsstyrelser kontrollerar att företagens bilar har erforderliga rutiner i händelse av trafikolycka.

En svårighet kan vara att få kännedom om de som transporterar döda djur andra än de som återfinns i det centrala register över transportörer som anges i vägledningen till denna bilaga. Detta register rör bara de som yrkesmässigt transporterar. En lantbrukare som transporterar ett dött djur för nedgrävning inom ett undantagsområde ingår också i länsstyrelsens kontrollansvar, men kan vara svår att lokalisera då inga särskilda beslut utfärdas. Normalt sett rör det sig dock här endast om kortare transporter inom gårdens marker. Kommunen har kontrollansvar över denna nedgrävning, men har ofta inte kännedom om varje enskild nedgrävning. Det är dock tänkbart att vissa större gårdar nyttjar deponi inom undantagsområdet som nedgrävningsplats. Kommunen bör då ha kännedom om detta och bör kunna tillfrågas. En deponi av detta slag ska vara registrerad hos Jordbruksverket som en anläggning.

Vissa obearbetade animaliska biprodukter kan anses utgöra en försumbar risk under transport. Sådana produkter är t.ex. slaktbiprodukter av kategori 3 liksom före detta livsmedel av kategori 3, men även här är det givetvis viktigt att slutdestinationen har erforderlig registrering alternativt godkännande.

Ansvar för kontroll av naturgödsel inom primärproduktionen ligger på kommunen. Om gödseln körs utanför primärproduktionen ligger kontrollansvaret

på länsstyrelsen. I normalfallet misstänks ingen smitta, men det kan givetvis förekomma transporter av gödsel som ska bortskaffas av något skäl.

Länsstyrelsens kontrollansvar omfattar kontroll av att lagstiftningen följs även om verksamheten inte innebär en direkt allvarig risk för djurhälsa. Materialet som transporteras ska på ett säkert sätt nå slutdestinationen och bortskaffas, alternativt används på korrekt sätt. Exempelvis ska kött- och benmjöl av kategori 1 förbrännas i en anläggning som har erforderliga miljögodkännanden och som är registrerad av Jordbruksverket och motsvarande material av kategori 3, s.k. bearbetat animaliskt protein, ska gå till en godkänd eller registrerad mottagare. Själva transporten av dessa material är normalt inget som länsstyrelsen behöver kontrollera. I händelse av olycka längs vägen är det dock viktigt att materialet identifieras och går till rätt slutdestination.

10 Avgränsning

I EU-lagstiftningen finns angivet vilka krav olika produkter måste uppfylla för att få föras in, läs mer om kraven på [Jordbruksverkets webbplats](#). Huruvida kontroll kan behöva utföras under transporten får länsstyrelsen bedöma. Rör det sig om mindre mängder material för forskning är detta dock normalt sett väl förpackat, och transporten bör inte behöva kontrolleras. När det gäller införsel av vissa typer av produkter ställs i EU-lagstiftningen särskilda krav på att sändningen ska gå direkt till mottagande anläggning och att detta har skett ska bekräftas av kontrollmyndigheten. Detta innebär i praktiken att gränskontrollen via Traces meddelar att en sändning är på väg. När sändningen anlärt till mottagaren ska Jordbruksverket säkerställa att det i Traces finns bekräftat att sändningen kommit fram. För så kallade mellanprodukter som ska vidare för t.ex. tillverkning av medicintekniska produkter ställs liknande krav, men det ställs inte krav på särskilt tillstånd för införseln. Dessa mellanprodukter ska passera veterinär gränskontroll och Traces ska användas.